

Noutăți în dreptul Uniunii Europene

ediția a IV-a

7 iunie 2017

Facultatea de Drept, Universitatea din București

Una dintre cele mai mari realizări ale Uniunii Europene este crearea și dezvoltarea unei piețe interne, „un spațiu fără frontiere în care libera circulație a mărfurilor, a persoanelor, a serviciilor și a capitalurilor este asigurată”. Dintre libertățile fundamentale, libera circulație a persoanelor a cunoscut o evoluție substanțială în ultima perioadă, evoluție asigurată, pe de o parte, de consacrarea cetățeniei europene și, pe de altă parte, de jurisprudența creatoare a Curții de Justiție a Uniunii Europene. Cu toate acestea, Uniunea Europeană se confruntă în prezent cu probleme economice și politice, între care cea mai importantă este retragerea Marii Britanii (Brexit).

În acest context, în continuarea tradiției instituite din anul 2014, Societatea civilă de avocați STOICA & Asociații, în parteneriat cu Facultatea de Drept a Universității București și Colegiul Juridic Franco – Român de Studii Europene a organizat conferința „**Noutăți în dreptul Uniunii Europene - ediția a IV-a**”, care a avut loc pe data de 7 iunie 2017, în Sala Constantin Stoicescu a Facultății de Drept, Universitatea București. Conferința s-a bucurat de participarea a numeroși magistrați, avocați, consilieri juridici din companii și din instituțiile publice, cadre didactice din învățământul superior, precum și alte persoane interesate de problemele actuale de interpretare și aplicare a dreptului european.

Conferința a fost deschisă de **Prof. Univ. Dr. Flavius - Antoniu Baias**, Decanul Facultății de Drept, Universitatea București. **Prof. Univ. Dr. Valeriu Stoica**, Founding Partner STOICA & Asociații, a menționat importanței cunoașterii spațiului juridic european, fără de care nu este posibilă o bună cunoaștere a spațiului juridic național, precizând totodată că este absolut necesară căutarea unor soluții constructive, care să faciliteze comunicarea și colaborarea între state, respectiv între sistemele legislative ale acestora.

Prof. Univ. Dr. Vlad Constantinesco (Universitatea din Strasbourg) a pledat pentru armonizarea celor două cadre legislative (național și european), precum și pentru necesitatea ajutorării reciproce a statelor membre ale Uniunii Europene. Acesta a realizat apoi o analiză juridică a drepturilor politice ale cetățeanului european, reușind să surprindă suplețea conceptului de “**cetățean european**”. Cetățenia Uniunii Europene completează cetățenia națională, dar nu o înlocuiește, conferind o serie de drepturi care se adaugă drepturilor legate de cetățenia unui stat membru. În ceea ce privește **dreptul la petiție**, Prof. Univ. Dr. Vlad Constantinesco a arătat că acesta aparține oricărui cetățean al UE și oricărei persoane fizice sau juridice care are domiciliul sau sediul social într-un stat membru (rezident într-un stat membru), putând fi exercitat individual sau în asociere cu alte părți.

Spre deosebire de dreptul la petiție, **drepturile politice** (ex: dreptul la vot) sunt rezervate exclusiv cetățenilor europeni, conferindu-le posibilitatea de a vota, precum și eligibilitatea la alegerile Parlamentului European și la alegerile municipale în statul membru de reședință, în aceleași condiții ca și resortisanții statului în cauză. De asemenea, cetățenii europeni beneficiază de **protecție diplomatică sau consulară** pe teritoriul unei țări terțe (care nu aparține Uniunii Europene) din partea autorităților unui alt stat membru, dacă țara acestuia nu este reprezentată acolo, în aceeași măsură ca și resortisanții statului membru în cauză. În Directiva (UE) 2015/637 se amintește că această protecție consulară este expresia solidarității europene. În contextul în care Franța ocupă locul trei în lume, după Statele Unite ale Americii și China, în privința numărului de ambasade existente, protecția pe care acestea ar putea-o asigura pentru cetățenii altor state membre, mai slab reprezentate la nivel mondial, este extrem de importantă. În completare, **Prof. Univ. Dr. Valeriu Stoica** a opinat că, în contextul actual, noțiunea de “cetățean european” nu este suficientă, existând, mai degrabă, un deficit de cultură juridică. Un cetățean cu cultură juridică știe ce drepturi are, precum și ce căi are la dispoziție pentru a acționa.

Prof. Univ. Dr. Denys Simon (Școala de Drept de la Sorbonne, Universitatea Paris 1 Pantheon Sorbonne) a realizat o incursiune în conținutul cetățeniei europene și a libertății de circulație a persoanelor. S-au constatat dificultățile cu care se confruntă punerea în aplicare a libertății de circulație a persoanelor în ultimii 10 ani, de la criza economică din 2008 și până la fenomenul migrației și problema terorismului din prezent. S-a menționat faptul că libertatea de circulație a persoanelor, respectiv libera circulație a lucrătorilor, libertatea de stabilire a resortisanților unui stat membru pe teritoriul altui stat membru și libera prestare a serviciilor nu au fost consacrate ca drepturi ale indivizilor, ci ca drepturi ale operatorilor economici. Dezvoltarea principiilor Uniunii Europene a condus la consacrarea dreptului la reîntregirea familială ce conferă membrilor de familie ai cetățenilor europeni din țările terțe un permis de ședere pe teritoriul Uniunii, fără a-i condiționa de exercitarea unei activități economice.

Analiza liberei circulații a persoanelor a fost continuată de **Conf. Dr. Anne Rigaux** (Școala de Drept de la Sorbonne, Universitatea Paris 1 Pantheon Sorbonne). S-a afirmat faptul că Uniunea Europeană nu se preocupă de situațiile pur interne ale resortisanților statelor membre. Cu toate acestea, sfera de aplicare a liberei circulații a persoanelor a cunoscut o dezvoltare substanțială prin intermediul jurisprudenței CJUE.

În acest sens, Curtea a precizat că cetățenia europeană se opune ca un stat membru să refuze acordarea unui permis de ședere pe teritoriul Uniunii Europene unui resortisant al unui stat terț, care asigură întreținerea copiilor săi minori, cetățeni ai Uniunii Europene (cauza Zambrano, C-34/09, 8 martie 2011). Curtea a extins sfera de aplicare a dreptului la întregirea familială care, în mod normal, vizează descendenții cetățeanului european, aflați în grija acestuia, iar nu ascendenții. Soluția a fost cu atât mai spectaculoasă cu cât, spre deosebire de cauzele anterioare (de exemplu, cauza Chen, C-200/02, 19 octombrie 2004), copiii minori ai resortisantului statului terț nu au exercitat dreptul la liberă circulație, fiind într-o situație pur internă. Curtea a făcut o aplicare excepțională a protecției conferite de statutul de cetățean european, dat fiind faptul că un refuz de acordare a dreptului de ședere

resortisantului statului terț ar fi avut drept consecință riscul obligării copiilor, cetățeni europeni, să părăsească teritoriul Uniunii.

Mai mult, Curtea se opune expulzării unui resortisant dintr-un stat terț condamnat penal, părinte al unor copii minori, cetățeni europeni, dacă acesta nu reprezintă un pericol real, actual și grav pentru ordinea publică (cauza Rendón Marín C-165/14, 13 septembrie 2016). Totuși, Curtea nu a acceptat aplicarea jurisprudenței în alte cazuri decât acelea în care cetățeanul european era un minor care să riște să fie obligat să părăsească teritoriul, pe urma părinților săi, neputându-se întreține singur, (cauza Alokpa C-86/12, 10 octombrie 2013). Concluzia a fost că nu este posibil ca sfera de aplicare a protecției conferite de cetățenia europeană să fie variabilă, în funcție de cum aceasta este invocată de cetățeni europeni minori sau majori, având în vedere că riscul de a fi obligat la părăsirea teritoriului poate fi întâlnit și în cazul majorilor. Prin urmare, Curtea va trebui să găsească în viitor o modalitate de a își armoniza jurisprudența, astfel încât există un real interes de a urmări evoluția acestui domeniu.

Conferința a continuat cu o dezbatere asupra unui subiect de actualitate, respectiv retragerea Marii Britanii din Uniunea Europeană (Brexit). Prof. Vlad Constantinesco a afirmat dreptul statelor membre de a se retrage din Uniunea Europeană, drept consacrat expres în articolul 50 al Tratatului privind Uniunea Europeană.

Dezbaterea a fost continuată de dl. **Sever Voinescu**, avocat și publicist, care consideră că, în acest moment, ne aflăm într-o zonă de "*ape necartografiate*", precizând că între părți planează o "*mentalitate a divorțului*", ceea ce conduce la o abordare defectuoasă a fenomenului de ieșire a Regatului Unit al Marii Britanii din spațiul european. Această metaforă a divorțului relevă dorința fiecărei părți de a o pedepsi pe cealaltă. Problema a fost reprezentată, în principal, de condițiile impuse de mandatul Comisiei Europene privind negocierea retragerii Marii Britanii. Astfel, aceste condiții vizează rezolvarea problemelor privind granița dintre Republica Irlanda și Irlanda de Nord, menținerea drepturilor cetățenilor europeni aflați pe teritoriul Marii Britanii și, mai ales, suma de bani pe care Marea Britanie ar avea-o de plătit Uniunii Europene. Pe de-o parte, Uniunea Europeană dorește ca Marea Britanie să plătească 60 miliarde euro pentru Brexit. (NB în prezent "*nota de plată*" a ajuns la 100 miliarde euro). Pe de altă parte, Regatul Unit e nemulțumit, susținând chiar că Uniunea Europeană i-ar datora bani. În încheiere, d-nul Voinescu a menționat că Uniunea Europeană a fost, mai degrabă, o creație juridică decât politică, deoarece, cândva în timp, au existat judecători care au pledat pentru ceea ce numim acum "*constituționalizarea europeană*". Prin urmare, soluția pentru situația sensibilă existentă în prezent, va trebui să vină tot din partea juriștilor.

Totodată, s-a afirmat rolul esențial pe care Marea Britanie îl are în privința asigurării securității la nivel European (security versus trade). Față de aceste opinii, dl. Profesor Vlad Constantinescu a precizat că suma pe care Marea Britanie trebuie să o plătească nu este nici o sancțiune, nici o notă de plată (*ni une punition, ni une prétendue facture*), ci valoarea angajamentelor asumate de Marea Britanie, înainte ca această să-și exprime dorința de a părăsi Uniunea.

Dl. Valentin Lazea, economistul șef al Băncii Naționale a României, a prezentat cauzele Brexitului care pot fi clasificate în trei categorii: cauze la nivel internațional, cauze la nivel european și cauze la nivel intern. În ceea ce privește aspectul internațional, trebuie să se aibă în vedere contextul cooperării internaționale și al comerțului internațional. Când privește aspectul european, se pun trei probleme: ceea ce Uniunea Europeană a oferit Marii Britanii, ceea ce a promis, dar nu a oferit și ceea ce nu a promis, însă este important pentru Marea Britanie. În acest context, se constată că Marea Britanie are o legătură mult mai puternică cu cetățenii statelor din Commonwealth decât cu resortisanții statelor membre din estul Europei, însă doar aceștia din urmă sunt cei care beneficiază de libertățile de circulație consacrate de dreptul Uniunii. În plus, Marea Britanie ar fi interesată de aplicarea concepției economiste a lui J. M. Keynes pe timp de criză, ceea ce presupune o implicare a statului în economie, prin planificarea suplă a acesteia. O astfel de implicare contravine însă necesității limitării deficitului bugetar și interdicției subvenționării publice din cadrul Uniunii Europene.

În continuare, **Prof. Univ. Dr. Denys Simon** a precizat diferența dintre tratatul privind retragerea Marii Britanii din Uniune și un eventual tratat de liber-schimb/de vecinătate/de cooperare între cele două părți. Astfel, primul tratat va fi încheiat de Comisia Europeană în numele statelor membre și presupune adoptarea sa cu votul majorității. Acest tratat va fi supus controlului CJUE, în cazul în care ar exista probleme în interpretarea și aplicarea sa. Un tratat de cooperare, ulterior retragerii Marii Britanii, se va încheia conform procedurii tratatelor mixte, respectiv între Marea Britanie, pe de o parte, și Uniunea Europeană și statele membre, pe de altă parte. Tratatul va fi adoptat de această dată cu votul tuturor statelor membre, în unanimitate. Distincția dintre aceste două tratate arată că drepturilor și obligațiilor părților rezultate din aceste două acte juridice vor fi independente. Cu alte cuvinte, relația ulterioară dintre Uniunea Europeană și Marea Britanie nu va fi guvernată de tratatul de retragere a acesteia din urmă.

Perspectiva contractualistă asupra Brexitului a fost adusă de **Prof. Dr. Valeriu Stoica** ce a debutat cu explicația dreptului de retragere a unui stat din Uniunea Europeană ca drept inerent oricărui tratat (contract) cu executare succesivă, pe o perioadă nedeterminată întrucât nimeni nu poate fi obligat perpetuu. Tot din teoria generală a obligațiilor din dreptul privat rezultă și suma pe care Marea Britanie trebuie să o plătească. Această sumă este, de fapt, valoarea obligațiilor născute înainte ca Marea Britanie să-și manifeste voința de retragere din Uniune. Întrucât această retragere se aseamănă cu rezilierea din dreptul privat, ea nu poate avea efecte asupra prestațiilor născute, chiar neexecutate până la momentul la care se solicită retragerea (rezilierea), dat fiind că aceasta produce efecte numai pentru viitor. Cu toate acestea, dl. profesor a conchis că Uniunea Europeană a adus oricărui stat membru mai multe avantaje decât dezavantaje. Există și dezavantaje în interiorul Uniunii Europene, însă, dacă Brexitul este un divorț, atunci Uniunea trebuie să fie o căsătorie. Or, o căsătorie este tocmai „*arta suportării reciproce a defectelor*”. Deficiențele Uniunii nu vor fi rezolvate prin dezmembrarea ei, ci prin găsirea unor soluții juridice care să nu fie utopice, ci ancorate în realitate.

Dezbaterea a fost încheiată de **Conf. Dr. Anne Rigaux**, care a afirmat că Brexitul este rezultatul influențării puternice a opiniei populației britanice, căreia i s-a sugerat că

problemele de ordin politic și economic din Marea Britanie se datorează Uniunii. În încheierea dezbaterii, s-a afirmat încrederea că, în pofida dificultăților, Uniunea Europeană va depăși fenomenul Brexitului, însă pentru acest lucru este necesară aprofundarea construcției europene dintre statele membre.

DI. Géraud Sajust de Bergues d'Escalup, Consilier de stat, Paris, a prezentat succint relația statelor membre cu instanțele Uniunii Europene (CJUE). De la crearea sa, în 1952, s-a menționat că misiunea Curții este de a garanta „*respectarea legii în interpretarea și aplicarea*” tratatelor. În cadrul acestei misiuni, Curtea: (a) controlează legalitatea actelor instituțiilor Uniunii Europene; (b) se asigură că statele membre își îndeplinesc obligațiile rezultate din tratate și (c) interpretează dreptul Uniunii la solicitarea instanțelor naționale. Astfel, aceasta reprezintă autoritatea judiciară a Uniunii Europene și, în colaborare cu instanțele din statele membre, asigură aplicarea și interpretarea uniformă a dreptului Uniunii.

Av. Bogdan Popescu, Managing Associate, STOICA & Asociații, a prezentat situația clauzelor abuzive din contractele de credit bancar, din perspectiva recentei practici a Curții de Justiție a Uniunii Europene (cauza C-186/16 - Andriuc și alții împotriva Băncii Românești), în comparație cu principiile statuate prin Decizia nr. 623/25.10.2016 a Curții Constituționale a României. A fost prezentat, pe de o parte, contextul sesizării CJUE, întrebările adresate acesteia de către instanța națională și, pe de altă parte, regimul juridic al teoriei impreviziunii stabilit prin Decizia Curții Constituționale a României.

S-au analizat problemele pe care le ridică aplicarea teoriei impreviziunii în cadrul contractelor de credit în valută, în condițiile existenței unei clauze prin care consumatorul se obligă să restituie creditul în valută: (a) în ce măsură verificarea clauzelor abuzive reprezintă o condiție prealabilă evaluării impreviziunii de către instanța de judecată (b) posibilitatea verificării caracterului abuziv la clauzei privitoare la restituirea creditului în valută și (c) limitele aplicării teoriei impreviziunii – posibilitatea conversiei creditului și a stabilirii nivelului cursului de schimb aplicabil.

Av. Dragoș Bogdan, Senior Partner, STOICA & Asociații, a discutat în alocuțiunea sa despre protecția datelor personale, comparând, pentru început, gradul de protecție al acestora din legislațiile mai puțin restrictive cu cel asigurat de legislația Uniunii Europene. Astfel, s-a arătat că Regulamentul european 2016/679 (GDPR), ce va intra în vigoare pe 25 mai 2018, reprezintă cel mai avansat sistem de protecție a datelor personale din lume.

Un prim punct esențial al Regulamentului îl reprezintă aplicarea teritorială, care cuprinde toți controlorii și procesatorii ale căror activități de procesare au legătură cu persoane vizate, aflate în Uniunea Europeană pentru: „oferirea de bunuri sau servicii” sau monitorizarea comportamentului. Un alt aspect important al acestei legi îl reprezintă constituirea și funcționarea unei rețele de autorități naționale de control, coordonate de Comitetul european pentru protecția datelor. Au fost prezentate apoi succint situațiile ce permit prelucrarea datelor personale, importanța acordării consimțământului de către persoana vizată, drepturile acesteia și responsabilitatea operatorului de date cu caracter personal.

Av. Laura Elena Radu, Senior Partner, STOICA & Asociații și **Av. Daniel Alexandru Aragea**, Managing Associate, STOICA & Asociații au analizat prevederile Directivei europene asupra practicilor comerciale neloiale, în relație cu principiile publicate de Comisia Europeană.

Directiva 2005/29/CE privind practicile comerciale neloiale ale întreprinderilor față de consumatori a fost transpusă în legislația națională prin Legea nr. 363/2007 privind combaterea practicilor incorecte ale comercianților în relația cu consumatorii și armonizarea reglementărilor cu legislația europeană privind protecția consumatorilor. S-a arătat că Directiva se aplică numai în planul relațiilor dintre comercianți și consumatori (B2C). Relațiile dintre comercianți (B2B), ce ar putea constitui practici comerciale neloiale, rămân, în principal, reglementate de către Directiva 2006/114 privind publicitatea înșelătoare și comparativă.

Au fost prezentate apoi succint diversele tipuri de practici comerciale neloiale, considerate neloiale în orice situație (Anexa 1 a Directivei), condițiile cumulative pe care trebuie să le îndeplinească o practică comercială neloială, evaluarea practicilor comerciale neloiale prin raportare la consumatorul mediu sau vulnerabil și formele de practici comerciale înșelătoare (acțiuni/omisiuni înșelătoare).

În final, a fost analizată relația Directivei 2005/29/CE cu alte reglementări europene: directiva privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii și directiva privind comerțul electronic.